

szemcsés kinézésű hasadó gombák (Schizomycetes) teszik a nyálka leglényegesebb tartalmát.

Butlin 68 egészséges ember nyelvét vizsgálva, egynek kivételével mindeniknél megtalálta e gombákat, és 178 betegeskedő embernél kettő kivételével szintén kimutathatta ezek előfordulását. — E gombák nem egyebek mint a hasadó gombák zoogloea-alakjának telepei.*

Butlin, hogy e gombákat meghatározhassa, s hogy tiszta anyaghoz jusson, a zoogloea-tömegeket meleg helyen (30—33 C. °) tovább tenyésztette.

Két gomba fordult elő állandóan minden nyálkában: a *Micrococcus* és a *Bacillus subtilis*, melyek a természetes nyálkában találhatók teljesen azonosak.

A *Micrococcus* gyorsan s bőven szaporodik és sárga vagy barnássárga tömegeket alkot. A *Bacillus* tenyésztve nem fejlődött tovább. Úgy látszik, hogy ezen *Bacillus*-faj a Robin-féle *Leptothrix buccalis*-sal egészen azonos. A nyelven szaporodik, mert állandóan előfordul és ott spórás szálat képez.

Állandóan előfordul a *Bacterium Termo* is, mely oly gyorsan szaporodik, hogy az egész tenyész-folyadékot megtölti; úgyszintén a *Sarcina ventriculi* nevű hasadó gomba is; továbbá egy erősebb *Spirillum*-faj.

A *Sarcina ventriculi* Goods. gya-

* Lásd e közlöny 104. füzetében „Az alsó rendű gombákról“ szóló cikket és a 4-ik ábrát c-nél.

kori és sárga, sárgabarna tömegeket alkot.

A fogakon és a fogak között előjövő nyálka ugyanezen gombákat tartalmazza; ebben a *Bacillus*-pálczák hosszabbak, valószínűleg azért, mert e helyen inkább védve vannak a káros behatások ellen.* SCH. GY.

* E gombák az ember szájában teljesen meghonosodott növényeknek tekintendők, és így az emberi testre nincs azon félelmetes, káros behatásuk, minőt más, a ragályos betegségeknek valószínűleg szereplő hasadó gombák gyakorolnak. Mindamellet a szájüregben fejlődésükkel járó változásokat hoznak létre, melyekről tanúskodik például azon savanyú íz is, mely czukorevés után szánkban érezhető, és a mely a hasadó gombák azon működésének felel meg, hogy a czukrot tejsavra változtatják. Más kellemetlenebb változás az, mely a mindinkább romlásnak és pusztulásnak induló fogainkon tapasztalható. Ha t. i. a fogzománczon bármily csekély repedés esik, a mi a megszokott életmódunknál — midőn igen hideg és meleg ételt és italt gyors egymásutánban élvezünk — igen könnyen megtörténik, a roppant parányi hasadó gombák ott befurakodnak és a fog belső, lágyabb anyagát megtámadják, mi idővel a fog odvasodását és teljes elpusztulását hozza magával. A hasadó gombákat a szájban, fájdalom, nem ölhetjük meg, mert minden ölöszer a szájüreg többi részeinek is ártana, de nem is távolíthatjuk el, mert e gombák csirái a levegőben tömegesen fordulnak elő és így minden szájnyitátnál újból meglepik a szájüregtet. Romboló hatásukat azonban némileg gátolhatjuk oly szerek által, melyek a hasadó gombák fejlődését lassítják vagy bizonyos ideig egészen megszüntetik (savak, citromlé vagy szeszes folyadékok stb.). A szájnak ilyen szerekkel naponként való többszöri kiöblítése tehát ajánlatos a hasadó gombák fogroncsoló hatásának lassítására és korlátozására. KL. GY.

TÁRSULATI ÜGYEK.

Fegyzökönyvi kivonatok a társulat üléseiről.

XII. VÁLASZTMÁNYI ÜLÉS.

1881, ápril 27-ikén.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

Titkár felkéri a választmányt, hogy a pénztár megvizsgálására bizottságot küldjön ki. — A választmány a pénztárnak első és második évnegyedben leendő megvizsgálá-

sára Lengyel Béla és Rózsahegy Aladár urakat kéri fel.

Titkár jelentvén, hogy a jelen évben kihirdetett nyílt pályázat határideje ápril

30-ikán lejár, kéri a választmányt, szíveskedjék a beérkezendő pályamunkák megbírlására ásvány-földtani bizottságot kiküldeni. — A választmány bizottságul Szabó József, Krenner József és Inkey Béla urakat kéri fel; azon esetre pedig, ha ez urak közül valaki akadályoztatnék a bizottságban részt venni, a titkárt megbízza, hogy a bizottságot a szakemberek közül egészítse ki.

Titkár előterjeszti a forgó tőke pénztári állását 1881. márcziushó végén. (Lásd a 140-ik füzet 190-ik lapján.) — Tudomásul vétetik.

Titkár jelentést tesz a könyvkiadó és füzetes vállalatról. A III. ciklus utolsó kötete nemsokára elhagyja a sajtót. A IV. ciklus aláírási felhívásai ápr. 13-ikán mind szétküldettek; a mai napig 673 aláírás érkezett be.

A füzetes vállalat ez évi első füzete, Herman Ottó előadása „Az átalakulások világáról“ megjelent és szétküldetett mindazon aláíróknak, kik aláírásaikat márczius végéig beküldöttük. Sajtó alatt vannak: Gerando Attila, Schulek Vilmos és Szabó József előadásai. E vállalatnak 938 aláírója van az ideig. — Örvedetes tudomásul szolgál.

A beszercei m. kaszinó-egylet köszönetet mond a küldött ajándékkönyvekért. — Tudomásul vétetik.

A könyvtárba a mult vál. ülés óta következő ajándékok érkeztek: 1. I. L. Stocz, Das Königreich Ungarn, 1824. Dr. Horváth Géza ajándéka; — 2. Dr. Roth Samu, Szepesmegye néhány barlangjának leírása, szerző ajándéka; — 3. Legouvé-Feleki, A nők erkölcsi története, Werther Alvin ajándéka; — 4. Tömös-váry Ödön, A Scutigera coleoptrata

légző szervéről, szerző ajándéka; — 5. Dr. Steinitzer Lajos, Az aradi magánkórház 1880-ik évi működése, szerző ajándéka; — 6. Rybár István, Elemi vegytan, szerző ajándéka; — 7. Siegmeth-Hetényi, Máramarosi úti vázlatok, szerző ajándéka. — Köszönettel vétetnek.

Titkár elszomorodással jelenti, hogy a mult vál. ülés óta 9-en húnytak el tagtársaink közül, kik közül Dr. Gyergyai Árpád Kolozsváron, Horváth Ignác műegyetemi tanár Budapesten, Lechner Gyula mérnök Budapesten és Dr. Rupp N. János egyetemi tanár Budapesten Társulatunknak kiváló buzgó tagjai és a tudományok díszelői valának. — A választmány ezek halála felett mély elszomorodásának jegyzőkönyvileg ad kifejezést.

Elhunytak azonkívül: Bozó Gábor B. Gyarmaton, Dr. Kovács Antal orvos Eperjesen, Papolczy Antal ügyvéd Szinyér-Váralján, Dr. Peller József orvos Czecczen és Takács V. János hivatalnok Budapesten. — Szomorú tudomásul szolgál.

Kilépéseket bejelentették 11-en. — Tudomásul van.

Mint régi adósok kitörlésre ajánlatnak, 10-en. — Kitöröltetnek.

Az örökítő tagok sorába lépett Sipos Pál birtokos Szikszón s a 60 frtot le is fizette. — Örvedetes tudomásul szolgál.

Az új tagokul ajánlottak nevei felolvastattak, és egynek kivételével, ki ellen több oldalról kifogás tételtek, — mindannyian, számra 52-en megválasztattak; velők a tagok létszáma, a veszteségeket leszámítva, 5450-re emelkedett, kik között 116 alapító és 93 hölgy van.

X. SZAKÜLÉS.

1881, ápril 27-ikén.

Elnök: SZILY KÁLMÁN.

23. Borbás Vincze ismerteti több, rendszeren ágatlan növényrész kivételes elágazását és morfológiai eltéréseit (lásd a 223-ik lapon). Bemutat továbbá virágsarjadzást a *Linaria vulgaris*-nál (gyujtovány), virágzati túlnövést a *Cytisus nigricans*- és *Veronica orchidea*-nál, *Genista elatior*- és *Pieris hieracioides*-nél, a hóvirág virágját az átalakulás három stádiumában s az Ascherson-féle és Pantocsek-féle *Dianthus Knappii*-t Bosniából (a göttingai egyetem növénygyujteményéből, melyet Griesebach többi szegfűveivel együtt, tanulmánykedvéért, az előadónak oda kölcsönöztek), melyet egymástól nem tart különbözőnek s mely Pančić kultivált példányától is csak virágjának kisebb méretei által különbözik. A természetett példány a *D. Liburnicá*-hoz

valóban nagyon közeledik. Végre felemlíti előadó, hogy a magy. tud. akad. math. és term. tud. Közlem. 1876-ban (sárgavirágú szegfűvek) leirt *Dianthus membranaceus*-t Borb. (*D. medius* Nym. 1878) újabban (1880) Lembergben, a Copernicus természettudományi társulat kiadványaiban is leirták *D. Rehmanni* név alatt, de a mienknek elsőbbsége van. A *D. membranaceus* hazája az újabb gyujtések szerint Podolia, déli Oroszország és Dobruđa.

24. Szyly Kálmán bemutat egy, a Franklin-társulathoz kiadás végett benyújtott és hozzá kuriózumképen átküldött „Szerény értekezést a csillagászatról“. Tájékoztatásul a következőket bocsátja előre:

1864-ben a m. tud. Akadémia kiadásában megjelent egy „a magyar hölgyek

díjával koszorúzott pályamű: *Népszerű csillagászat*, a mívelt rendek szükségéhez alkalmazva, Dr. Hollósy Jusztinián úrtól, a m. tud. Akadémia levelező tagjától. Ezen, az akkori igényeinkhez mérve, jeles kis munka 27-ik lapján, az álló csillagok és a Föld közti távolság meghatározásáról szólva, parallaxisnak (vagy, a mint H. úr magyartotta, látkörnek) az a szög nevezetik, mely alatt a Földpálya átmérője, az illető csillagról szemlélve elötűnnék. A 46. lapon 5 állócsillag parallaxisa és Földtől való távolsága van elsorolva; ilyen formán:

	<i>parallaxis; távol a Földtől</i>		
" Centauri	0."91	4 $\frac{1}{2}$	billió mérföld
61 Cygni	0."37	11	" "

A kiadás végett benyújtott kézirat szerzője a Népszerű csillagászat eme helyét veszi ellenőrző számítás alá. Utána számít, vajjon csakugyan 4 $\frac{1}{2}$ billió mérföld-e a távolság, ha a főtebb defineált parallaxis 0."91. És mit talál? Nagy csodálkozására azt találja, hogy mind az 5 álló csillagról kétszer akkora távolság jó ki, mint a mennyi a Népszerű csillagászatban áll. Szerző nem akar a szemének hinni; a számítást többször ismétli, de mindig ugyanarra az eredményre jut. Végre neki bátorodik, papirosra teszi számításait és beküldi őket.

A számítás, mint tudva van, igen egyszerű. Hogy a parallaxisból a távolságot megtudjuk, csak egy derékszögű háromszöget kell megoldanunk. Érdekelte megtudnom, kinek van igazsága; a Népszerű csillagászat írójának-e, vagy a „Szerény értekezés” szerzőjének. Azonnal kitűnt, hogy a hiba a Népszerű csillagászatban van és csakhamar kiderült: a hiba eredete is. A parallaxisnak ugyanis kétféle definitiója van; a régiebb csillagászok azt a látószöget értették alatta, mely a Földpálya átmérőjének felel meg; az újabbak pedig, kivétel nélkül, a Földpálya fél-átmérőjének megfelelő látószöget nevezik parallaxisnak. Az α Centauri, 61 Cygni stb. főtebb felírt parallaxisa a félátmérőnek felel meg, holott a Népszerű csillagászat írója, a régiebb definitióhoz tartva magát, parallaxisnak a kétszöveget akarja nevezni. Így önmagával ellenmondásba jön, a mit a Szerény értekezés szerzője, ki, úgylátszik, minden eddigi olvasója közt legfigyelmesebben olvasta át a Népszerű csillagászatot, legelőször vette észre.

Ezt tapasztalva, elővettem Hunfalvy János „Ég és Föld” című csillagászati földrajzát, melyet annyi egyetemi tanuló és tanárjelölt forgat kezében s nagy meglepetésemre azt találtam, hogy itt is úgy, mint Hollósynál a parallaxis definíciója ellenkezésben van a számbeli adatokkal. A mit tehát eddigelé sem a tudós írók, sem az

akadémiai bírálók, sem a nagyszámú olvasók és tanulók észre nem vettek, először vette észre a „Szerény értekezés” szerzője. Ez sajtóságosan hangzik, valamint már az értekezés címe is, de még sajtóságosabb benne az, hogy a szerző egyszerű *takácsmester* Ozorán, Tolnamegyében, ki csak normális iskolába járt és oda is csak fél-évig, míg írni, olvasni megtanult.

Az előszóban és a néhány sornyi zárzóban a szerző következő szavakkal mutatja be magát az olvasónak:

„Ezen kellekleg és rendszerint kiképzetlen agyból kisajtott igénytelen alakú kis művecskét azon meggyőződéssel bocsájtom a Nagyérdemű tisztelt tudósvilág elé, miszerint szivesen fogja venni, ha itt-ott, néhanéha a pór nép közül is támad oly egyén, ki felemelvén fejét a porból, az ég csillagaira feltekintvén, azokról elmélkedve, jó szándékkal némi eszméket alkot magának, azon vágytól áthatva, hogy szellemi előhaladási pályánkon vajha csak egy hajszálnival is előbbre juthatnánk.”

„Mindazonáltal megjegyzem: 1-ször, ha mégis tán valakinek hivatlanságom, előadási modorom, vagy nyelvezetem hiányos volta végett lenne valami kifogása, tehát mentességemül hivatkozok Cantu Cesarra, ki világtörténelme fölötti elmélkedésében ezeket is mondja: „A történelemmel foglalkozás erőt kölcsönöz a gyenge kebelnek; biztosítva azt, hogy törekvései bármily csekélyeknek látszassanak is, mindig a közös diadalt mozdítják elő.” 2-or pedig, ha valaki úgy vélekedne, hogy oly egyén, ki annak idejében rendszerint nincs kiképezve, az nem is szólhat ily tudományos szakban semmit, azt ezennel alázatosan megkérem, jusson eszébe V-ik Sixtus pápa legendája, ki egyszerű disznópásztori állását egész a Római pápaságig fokozta.”

„Leverőleg hat rám azon tudat — valahányszor rá gondolok — hogy szellemi tehetségeim nincsenek rendszerint és kellően kiképezve, mert csak a norma-iskolában tanultam olvasni és írni és pedig est is csak fél-évig. Ellenben, tudvágyam oly fokon állt mindig és áll ma is, miszerint elmondhatom, hogy az a szélsőséget képezi. Így történt azután, hogy időm halladtával képzettségem hiányát is mindinkább és inkább szomorúan voltam kénytelen belátni. Ez alanti képzettségi helyzetemben tudvágyam által ösztönözötten 26 éves koromban elhatároztam magamat önképzés által kimívelni. Ez okból többféle tudományos könyveket szereztem; elkezdvén a Biblián. . . . fel egészen a Betűszám-tan, Mértan-, Csillagászat- és Filozófiáig. Hogy így azután mi lett az önképzésben eredmény, azzal nem igen dicsekedhetek. Gondoló tehetségemet nem mondhatom ugyan szegénynek; sőt

inkább, mint Beniczky Péter mondja: „az elme nem nyugszik, újra vágyakodik, futja világ határit. Egeket meghatja, földgyomrát megjárja, őrizza tenger vizeit; mert nincs oly forgósél, ha véle szárnyra kél, ki elérje nyomdokit.“ Tehát tervezek sokat! Igen sokat! Gondolatban jól is jönnek ki; de ha a gondolatokat kell rendezni, vagy is azoknak előadási alakot adni, azaz írásba foglalni; itt már nagyon is alkalmazható rám Kerkápolyinak ezen kifejezése: „a teremtő elme ösztönözve érzi magát, megszülni az eszmét, melylyel terhes, azért, mivel ellenmondás az, hogy a fogalmánál fogva tárgyi létre is hivatott eszme benne csak alanyilag létezzék; de ha tán megfelelő képezetés hiányában nem bírja megelni eszméinek igaz alakját, egyfelől annak sisyphusi munkával és egyszersmind kinnal leendő örökös keresésére, másfelől meg hamis productiókra kényszerül.“ De nemcsak ez. Mint a vérmes mérsékletű emberről mondják: csak úgy kovácsolom a terveket, és azt hiszem olyankor, hogy azok kivitelére az erély sem hiányzik nálam; de anynyira gyönyörködök már a tervben, hogy gondolataimban már kielégítve vagyok és a kivitel előtt ellankadok és meghátrálok.

Mindazonáltal — mennyire tőlem tellett — felül emelkedvén eme hiányaimon, elhatároztam magamat a következő szerény értekezés megírására.“

A derék férfiú neve — kiért valóban nagy kár, hogy annak idejében felsőbb iskolákba nem járhatott — Barát Nándor.

25. Wartha Vincze „Az újabb szerkezetű erősen világító gázlámpákról“ tartott mutatványokkal egybekapcsolt előadást. Előre bocsátva azon küzdelmek vizsgálását, melyek jelenben az elektromos és gázvilágítás barátai közt folynak, előadja azon törekvéseket, melyeket a gázlámpák tökéletesítésében kifejtenek, különösen arra fektetvén a fősúlyt, hogy a gázhoz vezetett levegő az elégést lehető tökéletessé tegye s hogy erős világítás mellett lehetőleg csekély anyag fogyasztassék; felemlíti azután a carburálás módját, mely abban áll, hogy a közönséges gázhoz szénben dús gőzöket (benzin) vezetnek, mi által a lángnak sokkal nagyobb fényt kölcsönöznek. Ez elvek alapján készült több rendbeli lámpát (Siemens-, Sugg-, La Carriere-félt) mutat be. (Bővebben közöljük.)

A Forgó Tőke pénztári állása

1881. évi április végén, összehasonlítva a múlt évivel.

Megnevezés	1880		1881		Megnevezés	1880		1881	
	frt.	kr.	frt.	kr.		frt.	kr.	frt.	kr.
B e v é t e l .					K i a d á s .				
Maradék a megelőző évről	4347	26	3721	83	Alapítványul iratott .	3000	—	2000	—
Kamatok és szelvények .	290	14	345	17	Bútorokra	6	85	27	85
Oklevelek díja	328	—	377	—	Fára, világításra	56	30	63	50
Helybeli tagdíj a folyó évre	3115	—	3377	50	Házbérre	378	75	378	75
Vidéki „ „ „ „	2099	—	2460	—	Irodai költségre	42	—	58	16
Tagdíjhátralékok	500	—	371	50	Könyvtára	1882	35	1316	31
Előrefizetett tagdíjak	24	—	41	—	Írói díjak s népsz. előadá-				
Előfizetések és eladott ki-					sok költségére	806	84	1287	47
adványok	822	13	516	70	Szerkesztők tiszteletdíja .	105	—	120	—
Füzetes Vállalat	136	10	832	—	Közlöny kiállítására	1753	27	2238	07
Hirdetések	435	20	277	10	Füzetes Vállalatra	245	61	466	25
Vegyések	8	03	19	96	Kisebb nyomtatványokra	110	40	152	—
Összesen	12104	86	12339	76	Oklevelek kiállítására	118	10	56	40
					Tiszti személyzetre	1353	30	1396	28
					Szolgák fizetésére	468	20	520	—
					Postaköltségre	75	67	66	55
					Hirdető mellékletre	374	52	196	99
					Vegyés kiadásokra	199	51	141	44
					Rendkívüli kiadásokra	20	—	10	—
					Pályakérdésekre	—	—	600	—
					Összesen	10996	67	11096	02

1880 április 30-ikán a forgó tőkének májusra átvendő pénztári maradéka volt 1108 frt. 19 kr.; 1881-ben pedig ugyanez 1243 frt. 74 kr.

LEUTNER KÁROLY s. k., pénztárnok.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhatsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.